

вивчення краси рідної природи. Системне формування творчих та пізнавальних здібностей учнів з використанням технологій розвитку критичного мислення призводить до того, що усі учні навчаються самостійно вчитися, критично мислити, використовувати набуті

знання у повсякденному житті. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробці системи методів і вправ критичного мислення до уроків природознавства.

Список використаних джерел

1. Тягло А. В. Критическое мышление: Проблемы мирового образования XXI века. /А. В. Тягло, Г. С. Воропай – Х.: Ун-т внутр. дел., 1999. – 284с.
2. Порадник для вчителя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>, вільний.
3. Бондарук І. П. Формування критичного мислення дев'ятикласників у процесі навчання історії: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Ірина Петрівна Бондарук; Ін-т педагогіки НАПН України. – К., 2012. – 276 с.
4. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyy-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
5. Природознавство: підруч. для 3-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Т. Г. Гільберг, Т. В. Сак. – К.: Генеза, 2013. – 176 с.
6. Природознавство: підруч. для 2-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Т. Г. Гільберг, Т. В. Сак. – К.: Генеза, 2012. – 160 с.

References

1. Tyahlo, A.V. and Voropay, H.S. 1999. *Krytycheskoye myshlenye: problemy myrovoho obrazovanyya XX veka* [Critical thinking: problems of the world education of the XXI century]. Kharkiv: University of Internal Affairs.
2. *Poradnyk dlia vchytelia* [Teacher's Guide]. Available at: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>.
3. Bondaruk, I.P., 2012. *Formuvannya krytychnoho myslennya dev'yatylasnykiv u protsesi navchannya istoriyi* [Formation of the critical thinking of nine-years-old pupils in the process of learning history]. Candidate of pedagogical sciences. Kiev.
4. *Derzhavnyy standart pochatkovoyi osvity* [State standard of elementary education] Available at: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyy-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
5. Hilberh, T.H. and Sak, T.V. 2013. *Pryrodoznavstvo* [Natural science]. Kiev: Genesis.
6. Hilberh, T.H. and Sak, T.V. 2012. *Pryrodoznavstvo* [Natural science]. Kiev: Genesis.

В статье обосновано значение технологии критического мышления на уроках природоведения как средства формирования естественнонауческой компетентности младших школьников соответственно Государственному стандарту начального образования. Предложено к использованию на уроках природоведения методы и приемы технологии критического мышления.

Ключевые слова: критическое мышление, образовательная отрасль природоведения, Государственный стандарт начального образования.

The importance of using technology of critical thinking in the lessons of natural science as a means of forming the natural competence of junior pupils in accordance with the State standard of primary education has been proved in the article. Modern society needs deeply thinking creative professionals. The school has to prepare pupils for life, which is possible through the formation of pupils' critical thinking skills, teamwork, problem solving, self-searching and making the right decisions. The purpose of the article is to study the theoretical foundations of critical thinking technology; coverage of methods and techniques that contribute to the formation of critical thinking of junior pupils at the lessons of natural science. Critical thinking is a special type of human thinking aimed at solving a particular cognitive or life-affairs problem through its comprehensive consideration on the basis of various sources of information, identifying ways to solve this problem, evaluating them and justifying the choice of one of them with constant reflection and correction of own thinking activity. The author has proposed to use methods and techniques of critical thinking technologies at the lessons of natural science: «Press», «Senkan», «Intellectual Map», «Tree of Solutions», «Mosaic», «Basket of Ideas», «Insert», «Let's Take a Position», «Fish Skeleton». Systemic formation of students' creative and cognitive abilities with the use of technology for the development of critical thinking leads to the fact that all pupils learn to study independently, think critically, use the acquired knowledge in everyday life.

Key words: critical thinking, natural educational branch, state standard of primary education.

УДК 37.091.3:741.5:004:001.895(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-143-146

Лавренова Марія Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ШЛЯХИ ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті мова йде про перспективи використання коміксів на уроках в початкових класах. Автором подано шляхи використання коміксів в освітньому процесі, визначено їх переваги. Комікси – мальована історія, розповідь в картинках. Яскраві, насичені фарбами, образи допомагають краще запам'ятати написане. Молодшому школяру в процесі навчання запам'ятати велику кількість правил іноді дуже нелегко. Комікси на шкільну тему допоможуть просто наочно і дохідливо засвоїти матеріал.

Ключові слова: комікси, розповідь в картинках, молодші школярі, навчання, українська мова, літературне читання.

Постановка проблеми. У час інформаційної насиченості сучасного світу перед учителем початкових класів стоїть задача стимулювати учнів до більш глибокого і всебічного вивчення предметів, прищепити їм інтерес до занять з української мови та літературного читання. Необхідно старанно продумати не

лише зміст, але й форми проведення уроку. Він повинен бути живим і захоплюючим, але й водночас цікавості не повинна приховати головного – пізнавальної цінності уроку. Один із шляхів – використання ілюстрованого матеріалу, зокрема коміксів.

Сьогодні комікси все більше перетворюються на ефективну навчальну методику, коли дітям цікаво не лише читати, а й створювати їх. У такому випадку вони стають зручною формою комунікації та відкривають якісно новий підхід до інтерналізації інформації. Це новаторський вид мистецтва з вагомим етичним, культурним, аксіологічним, гуманітарним і педагогічним потенціалом [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні дослідники та учні з різних країн працюють над специфікою графічної літератури, зокрема: Авсеєнкова Т., Айснер В., Белов Д., Вороніна Р., Востряков Н., Генденштейн Л., Горпинюк В., Даниленко Є., Еко У., Йорсатер Е., Колесник О., Космацька Н., Лакасин Ф., Лі С., Лях Т., МакКлауд С., Массон П., Мелманн М., Онкович Г., Ольшанський Д., Остапенко Л., Підпригора С., Почепцов Г., Пшеніцина Л., Резнікова А., Салюкова В., Семко І., Сонін А., Столярова Л., Суценко І., Тікота І., Філоненко Б. та інші.

Мета статті: окреслити шляхи використання коміксів в освітньому процесі, визначити їх переваги.

Результати досліджень. Комікс (від англ. comic – комедійний, комічний, смішний; інколи вживається англ. термін sequential art – дослівно «послідовне мистецтво»), яке використовує прийом «далі буде» – це послідовність малюнків, зазвичай з короткими текстами, що створюють певну зв'язну розповідь. Ці тексти мають специфічну форму філактеру – «мовної бульбашки» («мовної хмарки», «мовного димка», виноски; англ. speech balloon), в якій розміщуються думки персонажу, заголовки та титри тощо [1, 4, 5].

У сфері освіти комікс може і повинен використовуватися як універсальна форма подачі інформації, завдяки його унікальним психологічним властивостям впливу на особистість, а саме ємності відображення сутності ідей, що в нього закладаються, образності, орієнтованості й на свідомість людини, і на його почуття. Саме завдяки цьому, інформація учнями швидше і краще засвоюється, вони можуть побачити суть проблеми, вчаться виокремлювати головне. Особливо це важливо для інформації, яку досить складно, а іноді й неможливо передати вербальним способом. Логічніше задіяти візуальні канали сприйняття учнів, вдавшись у процесі пояснення до допомоги символів, знаків, образів або серії сюжетних малюнків, тобто коміксу, коли необхідно відобразити ті елементи знання, що вимагають логіки розміщення в певному положенні частин тіла під час роботи, траєкторії їхнього руху тощо з одночасним поясненням текстом поруч. Іноді це краще робити у формі діалогу, коли даються пояснення від другої особи, а це найбільш характерно для коміксної форми відображення інформації, навчального матеріалу [5, 8].

Комікс – це ланцюг статичних зображень, об'єднаних загальним сюжетом. У середині зображень зазвичай розташований текст, який їх пояснює, а діалоги передаються за допомогою спеціальних хмарок. Комікси читають, тобто сприймають зображення по черзі, зліва направо, зверху донизу [5].

Спробуємо виокремити переваги коміксів, до яких належать [3, 5]: ємність інформації; образність і динамічність її пред'явлення; можливість регулювати надходження інформації (у тому числі при самостійному навчанні); стислість і точність мови, драматизація оповідних сюжетів; ігровий жанр; багаторазовість повторення окремих кадрів і сюжету в цілому; економія психічних зусиль щодо сприйняття інформації; урізноманітнення завдань з відтворення, розуміння і творчого засвоєння навчального матеріалу за допомогою коміксів.

Сюжет коміксів зазвичай ґрунтується на дії. Персонажі постійно перебувають у русі. Тут рідко трапляються епізоди, де герой спить чи просто байдикує. Персонажі безперервно щось обговорюють, розповідають, про щось інформують, щось обіцяють, забороняють... Тому діти, які читають комікси, – не нудьгують, навпаки – із захопленням стежать за перебігом подій. У коміксах динаміка простежується на кожній сторінці, інформація, що міститься в картинках, усуває потребу в тривалих описах, завдяки чому легше сприймати і розуміти текст [2].

Комікси можна використовувати на будь-якому уроці та на різних етапах уроку. Крім уроків української мови та літературного читання комікс можна використати на виховній годині: обговорити його з молодшими школярами, пригадати разом інші приклади та випадки із життя дітей. Існує багато шляхів використання коміксів в освітньому процесі, серед яких [5, 6]:

- комікс-автобіографія, що дозволяє учням поділитися основними фактами зі свого життя, особистими інтересами та може бути використаний вчителями початкових класів, шкільними психологами та класними керівниками під час виховної роботи;

- активізація словникового запасу. Такі комікси можна використовувати для введення та закріплення нових лексичних одиниць, наприклад, на уроках української мови;

- активізація групового співробітництва. Учні можуть створювати комікси як індивідуально, так і в групах. У процесі групової роботи вони можуть розподіляти обов'язки з виконання коміксу «за здібностями» кожного учасника групи, допомогти один одному поліпшити свої навички та вміння. Може використовуватися на будь-якому уроці, особливо під час реалізації проектно-методики, як її основний продукт та окрема частина;

- удосконалення розмовних навичок. Під час створення діалогів і реплік персонажів коміксу учні відпрацьовують мовні структури в контексті, вдосконалюють навички спілкування та соціальної поведінки;

Аналізуючи наявний досвід використання коміксів в освіті слід зазначити, що в методиці викладання комікс не може бути єдиним або основним засобом навчання, що використовується на уроці. Але враховуючи позитивні сторони застосування таких засобів візуалізації інформації, визначаючи місце цих засобів в навчально-пізнавальному процесі, комбінуючи з іншими засобами, слід визнати високий дидактичний потенціал коміксів.

Комікси трапляються у дитячих журналах «Весела перерва», «Джміль», «Зернятко», «Малютко», «Професор Крейд» та ін. Усі вони призначені для дітей віком від 6 до 12 років. Наприклад, на уроках української мови та літературного читання можна використовувати комікс надрукований у дитячому журналі «Джміль» №7-8, 2017 р. «Як лежить багато, чи можна трохи взяти?» [7].

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом можуть бути наступні:

- Як ви думаєте, чому зайчик вирішив узяти морквинку? Чи хотів він зробити щось погане?

- Чи пригостили б козенятка зайчика морквинкою, якби він попросив їх про це?

- Кого засмутив зайчик? А якби всім козеняткам дісталось по морквинці, чи пошкодував би зайчик про те, що взяв морквинку, нікого не спитавши?

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом можуть бути наступні:

- Як ви думаєте, чому зайчик вирішив узяти морквинку? Чи хотів він зробити щось погане?
- Чи пригостили б козенятка зайчика морквинкою, якби він попросив їх про це?
- Кого засмутив зайчик? А якби всім козеняткам дісталось по морквинці, чи пошкодував би зайчик про те, що взяв морквинку, нікого не спитавши?
- Можливо, краще було б зайчикові зірвати морквинку на городі непомітно? Чому? Чи жадібні козенятка?
- Придумай різні варіанти дій зайчика і козенятки.

- Наведи інші приклади ситуацій, коли стається прикрість через легковажність.
- Чи варто брати щось чуже, навіть коли господар не бачить і не дізнається про це? Чому?
- А чи можна це робити, якщо ви знаєте, що господар дозволить взяти? Чи так уже потрібна була зайчикові морквинка?
- Що міг зробити зайчик, якби морквинка була йому конче потрібна, а він не знайшов її господаря? Чи образився б тоді господар?

Молодшим школярам можна запропонувати відтворити хід подій і створити (відновити) комікс [7].

Оберіть свій варіант завершення коміксу

Дидактичний потенціал коміксів відображається не лише у створених вчителем наочних матеріалів, а й у можливості створення коміксів самими учнями, завдяки чому може відбуватися більш глибоке засвоєння учнями навчального матеріалу [5]. Потенціал коміксу неможливо окреслити межами. Комікси можуть допомогти кожній дитині стати завзятим читачем – мандрівником у світі безмежних знань та неперевершених відкриттів.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

У Новій українській школі учні з нетерпінням чекають таких уроків, де присутні зорові образи, адже зорове сприйняття є для більшості школярів домінуючим. У процесі роботи над коміксами в учнів включається в діяльність слуховий та зоровий

аналізatori. Учні аналізують, виокремлюють, співставляють, виділяють головне, вилучають непотрібне, змінюють, мислячи нестандартно та творчо. Отже, комікси підвищують мотивацію до навчання, вони здатні прикувати погляд учнів, змусити прочитати репліки героїв та відтворити текст. Читати комікси набагато легше і цікавіше, ніж довгі тексти. Читання і розуміння коротких коміксів може вселити впевненість у своїх здібностях (особливо в учнів, темп читання у яких не найкращий), яка часом так необхідна в процесі навчання. Веселі картинки забезпечують візуальну підтримку навчання, налаштовують на жаргівливий лад, дозволяють розслабитися і наш мозок знову здатний сприймати інформацію.

Список використаних джерел

1. Архипова Л. М. Комиксы как инновационный метод познательной сферы учащихся с задержкой психического развития в процессе обучения истории // Ярославский педагогический вестник. Том II. – Психолого-педагогические науки. 2012. № 4. С. 106-110.
2. Дудник Т. Комікси – книги, що привертають дітей до читання / Т.Дудник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.yakaboo.ua/>
3. Лавренова М.В. Навчальні можливості коміксів на уроках літературного читання / М.В.Лавренова, В.В.Лакатош. – Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 25 жовтня 2018 р., Мукачєво / Ред.кол. : В.І.Кобаль (гол.ред.) та ін. – Мукачєво : МДУ, 2018. – С.95-98.
4. Молчанова Н. И. Образовательные комиксы как средство мотивации в обучении иностранному языку в школе // Проблемы и перспективы развития образования: материалы VII Междунар. науч. конф. (г.Краснодар, сентябрь 2015 г.). – Краснодар: Новация, 2015. – С. 79-82. – URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/203/8661/>.
5. Остапенко. Л. П. Дидактичний потенціал коміксів. – Л. П. Остапенко, О.К. Соловйова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.institutemvd.by/components/com_chronofoms5/chronofoms/uploads/20160404154807_OstapenkoSoloviova.pdf
6. Teaching space [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tea4ingspace.ru/news/2012-03-18/novost-2>.
7. Як лежить багато, чи можна трохи взяти?// Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – №7-8, 2017. – Режим доступу: <https://jml.com.ua/about>

8. Яценко Н. А. Скетчноутинг та комікси на уроках. Візуалізація ідей / Н. А. Яценко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/123/Downloads/42-89-68466.pdf>

References

1. Arkhypova, L. M. 2012. Komyksy kak ynnovatsyonnyy metod aktyvyzatsyy poznavatel'noy sfery uchashchikhsya s zaderzhkoy psykhycheskoho razvityiya v protsesse obucheniya ystoriy [Comics as an innovative method of enhancing students' cognitive sphere with mental retardation in the process of learning history]. *Yaroslavl Pedagogical Gazette. Volume 2. Psychological and pedagogical sciences*, 4, pp. 106-110.
2. Dudnyk, T. Komiksy – knyhy, shcho pryvertayut' ditey do chytannya [Comics - books that attract children to reading]. [online] Available at: <https://blog.yakaboo.ua/>
3. Lavrenova, M.V. and Lakatos, V.V. 2018. Navchal'ni mozhyvosti komiksiv na urokakh literaturnoho chytannya [Teaching opportunities for comics in literary reading lessons]. In: V.I. Kobal', ed. *Actual problems of education and upbringing in the conditions of integration processes in the educational and scientific space: All-Ukrainian scientific and practical Internet conference*. Mukachevo, October 25, 2018. Mukachevo: MSU.
4. Molchanova, N. Y. 2015. Obrazovatel'nye komiksy kak sredstvo motyvatsyy v obuchenii ynostrannomu yazyku v shkole [Educational comics as a means of motivation in learning a foreign language at school]. In: *Problems and prospects for the development of education: VII International Scientific Conference*. Krasnodar, September 2015. Krasnodar: Novation. [online] Available at: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/203/8661/>.
5. Ostapenko, L. P. and Solovyova O.K. Dydaktychnyy potentsial komiksiv [Didactic potential of comics]. [online] Available at: http://www.institutemvd.by/components/com_chronoforms5/chronofoms/uploads/20160404154807_OstapenkoSolovyova.pdf.
6. Teaching space. [online] Available at: <http://tea4ingspace.ru/news/2012-3-18/novost-2>.
7. Yak lezhyt' bahato, chy mozhna trokhy vzyaty? [How much is there, can we take a little?], 2017. *Bumblebee Magazine for children from 4 to 10 years old*, their parents and teachers, 7-8. [online] Available at: <https://jml.com.ua/about>.
8. Yatsenko, N. A. Sketchnoutynh ta komiksy na urokakh. Vizualizatsiya idey [Sketching and comics in lessons. Visualization of ideas]. [online] Available at: <file:///C:/Users/123/Downloads/42-89-68466.pdf>.

В статті йдеться про перспективи використання коміксів на уроках в початкових класах. Автором представлені шляхи використання коміксів в освітньому процесі, визначені їх переваги. Комікси – це розповідь, розказана в картинках. Яскраві, насичені кольорами, образи допомагають краще запам'ятати написане. Младшому школяру в процесі навчання запам'ятати велику кількість правил іноді дуже важко. Комікси на шкільну тему допоможуть просто і ефективно засвоїти матеріал.

Ключевые слова: комікси, розповідь в картинках, младші школярі, навчання, українська мова, літературне читання.

In the time of information saturation of the modern world, the teacher of elementary classes faces the task of stimulating students to more profound and comprehensive study of subjects, to instill interest in them in classes in the Ukrainian language and literary reading. It is necessary to think carefully not only the content, but also the form of the lesson. He must be alive and exciting, but at the same time curiosity should not hide the main thing - the cognitive value of the lesson. One way is to use illustrated material, including comics. Today, comics are increasingly turning into effective teaching techniques, when it is interesting not only to read children, but also to create them. In this case, they become a convenient form of communication and open a qualitatively new approach to the internalisation of information. In this article we are talking about the prospects of using comics in primary school classes. The author presents ways of using comics in the educational process, their advantages are determined. Comics - illustrated story, story in pictures. Bright, rich colors, images help to better remember the written. The younger student in the learning process, remembering a large number of rules is sometimes very difficult. Comics on the school theme will help to clearly visualize and efficiently master the material. In the process of working on comics students are included in the activity of auditory and visual analyzers. Students analyze, isolate, compare, highlight the main thing, remove the unnecessary, change, thinking non-standard and creative. Consequently, comics increase their motivation to study, they are able to capture the students' eyes, make them read the characters' replicas, and reproduce the text. Read comics is much easier and more interesting than long texts. Reading and understanding short comics can inspire confidence in their abilities (especially in students whose reading pace is not the best), which is sometimes so necessary in the learning process. Funny pictures provide visual support for learning, tune in to a humorous way, allow you to relax and our brain is again able to perceive information.

Keywords: comics, the story in pictures, younger students, learning, the Ukrainian language, literary reading.

УДК37.013:376

DOI 10.31339/2413-3329-2018-2(8)-146-149

Лалак Наталія Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Чекан Каріна Василівна,
студент,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ІНКЛЮЗІЇ

У статті охарактеризовано окремі теоретичні та практичні аспекти функціонування закладів загальної середньої освіти на засадах інклюзії. З'ясовано, що інклюзивний заклад забезпечує безбар'єрне освітнє середовище, адаптує навчальні програми та плани, методи і форми навчання, тим самим надаючи можливість школярам з особливими освітніми потребами успішно соціалізуватись, навчатись. Авторами представлено матеріали до методичної скарбнички педагога, що працює в інклюзивному класі (комплекс вправ для розвитку пам'яті, дрібної моторики, комплекс спеціальних ігор та вправ, спрямованих на поліпшення сенсорної інтеграції тощо).

Ключові слова: інклюзія, діти з особливими освітніми потребами, безбар'єрне освітнє середовище, психолого-педагогічна підтримка.

Постановка проблеми. Система освіти сучасної України знаходиться під впливом інклюзивних та інтеграційних процесів, що розгортаються в умовах демократизації та євроінтеграції держави, забезпечуючи право дітей з особливими

освітніми потребами на освіту за місцем проживання, соціалізацію та самореалізацію в суспільстві. Інклюзія – це не просто модне нововведення, це виклик часу, пов'язаний із різними факторами: загальним погіршенням стану здоров'я дитячого населення